

Participatie Toolbox

Een voorbeeld van een succesvolle
aanpak vanuit **Berkelland**

Voorwoord

Een sterkere samenleving. Pak jij de bal op?

Een sterkere samenleving maken. Dat is de gezamenlijke opdracht waar we voor staan. En waar wij ons als Estinea graag sterk voor maken. Voor een groot deel door actief en intensief te werken aan participatieprojecten. Projecten die het voor iedereen mogelijk maken om mee te doen in de eigen wijk, buurt, dorp of gemeente. Ook voor wie dat niet vanzelfsprekend is.

Onze medewerkers weten, door jarenlange ervaring met zelfsturing en participatie, hoe zij succesvol de krachten met anderen kunnen bundelen. Zodat ook de mensen die een steuntje in de rug nodig hebben, optimaal kunnen functioneren en participeren in de samenleving. En een écht waardevolle bijdrage kunnen leveren.

In het kader hiervan heeft de provincie Gelderland ons in september 2014 gevraagd een Participatie Toolbox te ontwikkelen op basis van onze ervaringen in gemeente Berkelland. Een uitnodiging waar wij graag gebruik van hebben gemaakt. In eerste instantie vooral om een aantal belangrijke ervaringen op het gebied van participatieprojecten te delen. Maar zeker ook omdat het ons als organisatie de gelegenheid biedt om onze ervaringen in samenwerking verder door te ontwikkelen en uit te bouwen.

Het resultaat, de Participatie Toolbox die je nu in handen hebt, is gepresenteerd tijdens een speciale bijeenkomst op 16 april 2015 in Eibergen, gemeente Berkelland. Onder het thema 'Pakken we samen de bal op?' zijn de ontwikkelingen en opgedane leerervaringen op het gebied van het zoeken van mogelijkheden voor coproductie met andere partijen uit de samenleving interactief besproken.

Wij hopen dat de Participatie Toolbox jou handzaam gereedschap biedt voor het verder bouwen aan een sterkere samenleving. Pak jij die bal op?

Aalten/Eibergen, 16 april 2015

Rianne Dunnewold
Regiomanager Estinea, regio Berkelland

Beatrijs van Riessen
Raad van Bestuur Estinea

Colofon

Deze Participatie Toolbox is ontwikkeld en gemaakt door Stichting Estinea.
Uitgave april 2015, oplage 500 stuks.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
1. Inleiding	4
1.1 Waarom participatie?	4
1.2 Participatiesamenleving	4
1.3 Het participatiemysterie en de vraag naar een toolbox	4
1.4 Estinea en participatie	5
1.4.1 Missie	5
1.4.2 Visie op werk	5
1.5 De Participatie Toolbox	6
2. Zes stappen tot een succesvol participatietraject	7
2.1 Een goed idee	7
2.2 Een juiste formule	7
2.3 Breng focus aan	8
2.4 Maak een plan	9
2.5 Kom tot actie	10
2.6 Borg	10
3. Tools	12
3.1 QuickScan participatie	12
3.2 Netwerken	12
3.3 Samenwerken: bouwen van co-creaties	14
3.3.1 Estinea's visie op werk en activiteiten: de participatieladder	15
4. Initiatieven en Ervaringen	17
4.1 Initiatieven	17
4.2 Ervaringen	20
4.3 Resultaten	20
5. Aanbevelingen	22
5.1 Aanbevelingen	22
5.2 Enkele tips als samenvatting tot slot	23
Nawoord	23

1. Inleiding

1.1 Waarom participatie?

Participeren gaat over gelijkwaardig en actief meedoen. Iedereen heeft het recht om deel te nemen in de samenleving. Mensen met een beperking of een ondersteuningsvraag ook. Voor hen zijn zinvolle dagactiviteiten, scholing en werk erg belangrijk. Maatschappelijke participatie draagt bij aan eenzaamheidsbestrijding, zingeving en zelfrespect en daarmee vergroot het de kracht van mensen met een ondersteuningsvraag.

1.2 Participatiesamenleving

Een participatiesamenleving of doe-democratie is een samenleving waarin iedereen die dat kan, verantwoordelijkheid neemt voor zijn of haar eigen leven en omgeving en waarbij de (landelijke) overheid geen, of slechts een faciliterende rol speelt.

Herkomst

In de troonrede van 17 september 2013 werd gesteld dat de klassieke verzorgingsstaat langzaam maar zeker verandert in een participatiesamenleving. "Wanneer mensen zelf vorm geven aan hun toekomst, voegen zij niet alleen waarde toe aan hun eigen leven, maar ook aan de samenleving als geheel", werd er als uitleg aan toegevoegd.

Toch was dit niet de eerste keer dat het woord participatiesamenleving werd gebruikt. Van Dale schrijft bij Woord van de Dag van 17 september 2013 dat al in 1991 de toenmalige PvdA-leider Wim Kok het PvdA-congres toesprak en zei: "Wij zitten nu in een overgangsfase: van een verzorgingsstaat naar een werkzame, naar een participatiesamenleving". In de uitzending van Pauw en Witteman van 17 september 2013 werd gesteld dat ook toenmalig premier Balkenende het begrip participatiesamenleving al gebruikte in 2005.

De participatieladder

Voor mensen met een ondersteuningsvraag wordt participatie uitgedrukt in termen van "treden op de participatieladder": De participatieladder is een meetinstrument waarmee je kunt vaststellen in hoeverre iemand meedoet in de samenleving. De ladder is onderverdeeld in zes treden: van de onderste trede van sociaal geïsoleerd tot de bovenste trede, werkend zonder ondersteuning. Door twee keer te meten, jaarlijks of voor en na inzet van een voorziening uit het participatiebudget, wordt zichtbaar of de mate van participatie is verhoogd. Daarmee worden de resultaten van het participatiebeleid transparant. Op deze manier kun je relatief eenvoudig een beeld krijgen van de mate van participatie. De ladder kan op veel manieren van belang zijn. Zo is het is goed om te beseffen dat bijvoorbeeld het oplossen van een inburgeringsvraag of het leren lezen en schrijven bijdraagt aan de (mogelijkheden van) deelname aan de samenleving.

Participatie is dus actieve deelname. Dat vereist onder andere acties op het terrein van samenwerking van organisaties, netwerken, nieuwe wegen bewandelen en het uitzetten van leerlijnen.

De participatieladder

1.3 Het participatiemysterie en de vraag naar een toolbox

Vanuit de theorie lijkt participatie eenvoudig te organiseren. In de praktijk is het echter een ingewikkelde zoektocht. Er komen steeds meer vragen en er is behoefte aan concrete en praktische informatie. In heel Nederland is een ware zoektocht ontstaan naar succesvolle participatietrajecten op het gebied van 'leren', 'werken' en 'doen'. Voor de BV Nederland is nog niet exact bekend wat het oplevert, er wordt op individueel trajectniveau en breder hard aan gewerkt. Duidelijk is wel dat het waarde oplevert en daarmee dat er redenen zijn om hierin te investeren.

Opbrengst

Wat participatie in ieder geval oplevert is waarde voor mensen met een ondersteuningsvraag (zingeving, zelfrespect), waarde voor de instelling of zorgorganisatie (naast economische waarde ook het nuttig en verantwoord bijdragen aan de ontwikkeling van mensen met een ondersteuningsvraag) en waarde voor de maatschappij (indirect bijvoorbeeld een verdere daling van de zorgkosten).

Succesfactoren

Maar wat is er eigenlijk nodig voor een succesvol participatietraject? Deze vraag stelde de provincie Gelderland zich ook. Provincie Gelderland investeert, onder andere door de inzet van subsidies, in de ontwikkeling van participatie. Mede omdat Estinea het principe van zelfsturing solide heeft ingebed in haar werkwijze en organisatie, heeft de provincie in september 2014 aan Estinea gevraagd om een toolbox te ontwikkelen op basis van eigen ervaringen op het gebied van participatie binnen gemeente Berkelland. Een toolbox die voor andere gemeenten, organisaties en bedrijven een zinvolle handreiking kan zijn bij het (door-)ontwikkelen van een participatietraject.

1.4 Estinea en participatie

Estinea en participatie zijn nauw met elkaar verbonden. In de missie en visie van Estinea is het meedoen van mensen met een beperking op het gebied van wonen, werken en leren integraal verweven.

1.4.1 Missie

De missie van Estinea luidt:

Estinea is er voor mensen met een beperking. Wij leveren een bijdrage aan hun levensgeluk en helpen hen bij het verwerven en behouden van een eigen plek in de samenleving. Hoe een gelukkig en waardevol leven er uit ziet is voor iedereen anders. Wij helpen mensen met een beperking om hun eigen keuzes te maken, zo gewoon en zo zelfstandig mogelijk. Wij ondersteunen hen op alle levensterreinen en helpen hen om hun eigen netwerk in te zetten en te ontwikkelen.

1.4.2 Visie op werk

De daarbij behorende visie van Estinea als volgt verwoord:

Mensen met een beperking willen net als iedereen een gelukkig leven. Gewoon meedoen in de samenleving. Een leuke plek om te wonen, werken en op z'n tijd ontspannen en leuke dingen doen. Samen met familie, vrienden en burens. De ondersteuning die zij hierbij nodig hebben, is heel verschillend. Van een wekelijks gesprek tot 24-uurs intensieve ondersteuning en zorg.

De ondersteuning die Estinea biedt, is afgestemd op individuele mogelijkheden en gericht op persoonlijke ontwikkeling. We stimuleren mensen om nieuwe ervaringen op te doen, dingen te ontdekken en zelf te doen, zodat zij het beste uit zichzelf halen. Daarbij activeren we ook anderen in de directe omgeving die steun kunnen bieden, zoals ouders, familie, burens, vrienden en vrijwilligers. Die samenwerking met het sociale netwerk van mensen met een beperking is wat ons werk boeiend maakt. Samen komen we gewoon verder en bereiken we meer.

Hoe wil jij meedoen? Dat vragen we aan iedereen die bij Estinea komt voor ondersteuning. Meedoen in de samenleving – op je eigen niveau en manier – levert een belangrijke bijdrage aan je levensgeluk. Maar meedoen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Sommige mensen hebben een steuntje in de rug nodig om grip te krijgen op hun leven. Tijdelijk of voor langere tijd. Wij helpen hen verder, zodat zij optimaal kunnen functioneren en participeren in de samenleving. Zoveel mogelijk op eigen kracht en met hulp van anderen in hun sociale netwerk.

Daarbij werkt Estinea in de vertaling van visie en missie naar beleid en uitvoering op basis van de volgende drie uitgangspunten:

- **In de lokale samenleving**

Meedoen lukt het beste als je midden in de samenleving woont, leeft en werkt. We ondersteunen mensen daarom dáár waar ze wonen en werken. Onze woon- en werklocaties liggen midden in een wijk, of aan de rand van een dorp of stad. Daarnaast werken we steeds vaker op bestaande ontmoetingsplekken: een buurthuis, zorgcentrum, school of kinderboerderij. We werken er samen met buurtbewoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven en met andere zorgpartijen.

- **Zelfsturende professionals**

Medewerkers van Estinea werken in zelfsturende teams en maken zelf afspraken over de ondersteuning die nodig is. Ze zijn actief in wijken en buurten en hebben daar intensief contact met burens, buurtverenigingen, vrijwilligers en sociale wijkteams. Daardoor zijn ze in staat om initiatieven te nemen en kansen te scheppen, waardoor mensen met een beperking mee kunnen doen in de lokale samenleving. Als dat nodig is kunnen we ook snel extra deskundigheid inzetten. Estinea heeft specialistische kennis in huis op het gebied van autisme, dementie/ouder worden, LVB (licht verstandelijke beperking) of EMB (ernstige meervoudige beperking).

- **Samenwerken**

Mensen met een beperking kunnen vaak veel zelf. Zeker met hulp van anderen in hun directe omgeving. Samen organiseren we de ondersteuning die nodig is. We dragen als organisatie ook graag ons steentje bij aan een sterke samenleving. Een samenleving waarin mensen er voor elkaar zijn en (vrijwillig) iets voor elkaar willen betekenen. We bieden daarom niet alleen ondersteuning aan de mensen die een beroep op ons doen, maar activeren iedereen in de lokale samenleving om een bijdrage te leveren. Zo maken we "gewoon meedoen" mogelijk en is uiteindelijk minder professionele zorg nodig.

1.5 De Participatie Toolbox

Estinea heeft door haar jarenlange ervaring met zelfsturing en participatie een aantal belangrijke ervaringen opgedaan die zij graag wil delen. Aan de andere kant heeft de zorgorganisatie tegelijkertijd de behoefte om deze ervaringen in samenwerking verder door te ontwikkelen en uit te bouwen. Deze Participatie Toolbox biedt voor beide invalshoeken een mooi vertrekpunt.

Coproductie

De toolbox is gericht op het zoeken van mogelijkheden voor coproductie met partijen uit de samenleving zoals horeca, scholen, overheden, plaatselijke (mvo-) ondernemingen, buurt- of gemeenschapshuizen, omwonenden, etc. De toolbox is een verzameling van bestaande en nieuwe instrumenten, inclusief de bereikte c.q. te bereiken resultaten.

Direct aan de slag

Je kunt met de toolbox heel concreet naar je organisatie of onderneming kijken en, als je wilt, direct aan de slag. De tools hebben soms het karakter van een QuickScan, soms van een voorbeeld, soms van tips. Je kunt er uit kiezen wat voor jou op dit moment nodig of relevant is.

De opzet

De toolbox is gebaseerd op een stappenplan om te komen tot een succesvol participatietraject (hoofdstuk twee). In hoofdstuk drie worden de verschillende tools benoemd en uitgewerkt. In hoofdstuk vier worden zij ten slotte gekoppeld aan de resultaten die Estinea heeft behaald en/of aan de leerpunten die Estinea heeft opgedaan.

Wij kijken er naar uit om met andere partijen en organisaties verder in gesprek te gaan over participatie. Of om feedback te ontvangen of concreet te kijken naar hoe we participatie in de praktijk samen verder invulling kunnen geven!

Wij wensen iedereen hiermee een handzaam stuk gereedschap toe!

2. Zes stappen tot een succesvol participatietraject

De vraag die in deze toolbox centraal staat is de vraag: 'Wat is nodig voor een succesvol participatietraject?' De volgende stappen zijn geen garantie voor succes, maar dragen zeker bij. De kern: gestructureerd aan participatie werken. En lange adem hebben! Op weg naar het succes :-)

De zes stappen tot een succesvol participatietraject zijn:

1. Het begin van succes: een goed idee
2. Een juiste formule
3. Breng focus aan
4. Maak een plan
5. Kom tot actie
6. Borg

2.1 Een goed idee

Van bier brouwen en werken in de horeca, het runnen van een atelier/kunstwinkel, schoonmaken van politieauto's tot het mede runnen van een theater in de gemeenschap, alle participatieprojecten starten met een goed idee. Maar wat maakt een idee zo goed dat je het kunt omzetten in een succesvol project? Een project dat een omgeving creëert waar bijvoorbeeld jongeren of kwetsbare vrouwen succesvol hun opleiding afronden en weer passie krijgen voor een vak? Een project waarmee je geld verdient met bier, broodjes, zelf geproduceerde kunstartikelen of culturele evenementen? Of een activeringscentrum dat zijn deelnemers de leiding geeft over de activiteiten die ze zelf willen ontwikkelen?

Missie, visie en omgeving

Om welk goed idee het ook gaat: missie, visie en omgeving zijn de sleutelwoorden. Zorg dat je de missie oftewel de doelstelling van het project helder hebt. Zorg dat je aansluit op de omgeving waarin je het project gaat opzetten en weet in welke context (dagbesteding, activering, leren, werken of een combinatie ervan) je het plaatst. Pas dan heb je het goede idee gecheckt op de slagingskans in de praktijk.

Leren zien

Goede ideeën liggen voor het oprapen. Je moet ze wel leren zien. Ga daarvoor op onderzoek uit en laat je inspireren door wat er al is in Nederland! Estinea heeft hiervoor haar organisatie op het gebied acquisitie en intake goed ingericht. Hierdoor is ze in staat om gestructureerd met mensen met ondersteuningsvragen in contact te komen en kan ze sneller anticiperen op wensen, behoeften en kansen.

2.2 Een juiste formule

In Nederland zien we diverse vormen van participatie. Bij het ene project gaat het om zinvolle daginvulling, bij het andere project over het behalen van een diploma. Weer een ander project biedt mensen werk als middel om te activeren en re-integreren. En er zijn sociale ondernemingen waar mensen hun unieke talenten kunnen inzetten in een regulier dienstverband.

Unique Selling Point

Of het nu gaat om leren, werken of doen, of een combinatie ervan, bij succesvolle projecten zien we de formule terug in hun "Unique Selling Point" (USP). Deze projecten weten hoe ze het unieke van de mensen waar het om gaat en de activiteit, het product of dienst die ze bieden, kunnen omzetten in een krachtig project. Daarnaast zijn ze in staat om effectieve samenwerking aan te gaan met voor hun relevante partijen (onderwijs, gemeente, werkgevers, investeerders, concullega's).

Optimale match

Welke formule je ook kiest, het gaat altijd over het organiseren van de optimale match tussen mensen, activiteiten en middelen. Met de juiste formule creëer je de randvoorwaarden zodat mensen kunnen leren naar vermogen, activeren naar vermogen en werken naar vermogen. De formule voor meer eigen regie en eigen verantwoordelijkheid van de persoon met een ondersteuningsvraag neemt op die manier meer en meer toe. De mate van participatie van de mensen met een ondersteuningsvraag bepaalt de invulling van het project.

Formuleren USP

Met de volgende stappen kun je jullie USP van het participatieproject formuleren:

1. Maak een goede analyse van het te ontwikkelen product of dienst

Wat is de vraag van de klant (persoon met een ondersteuningsvraag, medewerker, gemeente etc.)? Wat zijn de eigenschappen en voordelen van de producten?

2. Kijk wat je concurrenten doen

Kijk goed welke diensten je concurrenten aanbieden. Waar is nog behoefte aan? Het is niet erg om eenzelfde dienst aan te bieden, daarmee kun je elkaar wellicht versterken.

3. Bepaal je onderscheidend vermogen

Vraag jezelf af wat je te bieden hebt in de samenwerking met anderen. Hoe zet je bijvoorbeeld participatietrajecten in? Hoe meet je de outcome van trajecten? Hoe evalueer je de trajecten en hoe snel schakel je bij? Doe je dit voor een specifieke ondersteuningsvraag of combineer je verschillende ondersteuningsvragen? Zijn er in die buurt meerdere projecten of nog niet? Wat is de meerwaarde van jouw dienst/product, is het beter/snelser/moeter etc.?

4. Voor wie is het project bedoeld?

Voor wie ga je de dienst of product ontwikkelen?

5. Zorg dat je product of dienst uniek is, maar vooral waarde toevoegt

Samenwerking verankeren

Voor een succesvol participatieproject dat de toekomst aan kan, is samenwerking cruciaal. De tijden zijn voorbij waarin je vanuit alleen zorg, welzijn of onderwijs een goed idee uitwerkt tot een succesvol project. Gemeenten, zorgverzekeraars, collega-instellingen, fondsen en andere mogelijke investeerders willen de toegevoegde waarde van samenwerking verankerd zien.

Belang persoon met ondersteuningsvraag staat voorop

Samenwerken vereist van alle partijen een grote inzet. Iedereen moet willen, anders kan de samenwerking niet werken. Dit betekent dat niet altijd jouw belang of die van jouw organisatie voorop kan staan. Samenwerken doe je in het belang van de persoon met de ondersteuningsvraag en in het belang van je product.

Formule verder vormgeven

Om uiteindelijk de formule van je participatieproject(en) vorm te geven, stel je jezelf de volgende vragen:

- Hoe verwoord je de aanpak en werkwijze in je project?
- Wat combineer je qua mensen, activiteiten en middelen in je project en met welk beoogd resultaat? Zijn er rond complexe functies bijvoorbeeld nog eenvoudige taken te verrichten? Heb je voldoende oog voor individuele kwaliteiten? Ook differentiatie in complexe en eenvoudige werkzaamheden kan (nieuwe) banen opleveren.
- Hoe verwoord je je USP?
- Hoe ga je de samenwerking aan met andere partijen om jouw formule succesvol te maken?
- Hoe is het met het evenwicht tussen de maatschappelijke en commerciële doelstelling in je project(en)? Oftewel hoe behoud je de kwaliteit van je product of dienst en tegelijkertijd een omgeving waarin mensen kunnen groeien?
- Wees creatief en heb het lef om "ongewone" combinaties te bedenken! Of laat eens een specialist rondlopen.

Kortom: participatie kun je leren zien!

2.3 Breng focus aan

Met je goede idee heb je een grof kader geschetst van het project dat je wilt opzetten. Je hebt de formule helder van de manier waarop je dagbesteding, activering, leren of werken wilt inrichten. Nu ga je inzoomen op een aantal details. Hoe creëer je interesse bij de doelgroep? Hoe ziet de markt voor het product of de dienst eruit? Wie heb je nodig en met welke kwaliteiten? De derde stap tot een succesvol participatieproject beantwoordt de vraag 'Waar focus je op?'

Nuttig voor de wijk

Zo kiest Estinea heel bewust voor kleinschalige projecten dichtbij de thuisbasis van de cliënt. Een buurthuis, een basisschool, een zorgcentrum of een bibliotheek. Allemaal plekken waar veel mensen om verschillende redenen komen. Estinea benut de rol en functie die deze ontmoetingsplekken hebben. Estinea werkt er samen met maatschappelijke instellingen en brengt mensen met en zonder beperking met elkaar in verbinding. Zo stimuleert Estinea dat zij vrijwillig iets voor elkaar betekenen. Vaak zijn ontmoetingsplekken fantastische leer-werkplekken voor mensen die niet (direct) aan de slag kunnen in een betaalde baan. Zij verrichten er werkzaamheden waar andere wijkbewoners profijt van hebben en helpen mee om deze ontmoetingsplekken in stand te houden.

Wil je dat je project slaagt, richt je in deze fase dan zeker op de mensen met wie je het project gaat opzetten. Succesvolle projecten denken na over "de juiste man/vrouw op de juiste plek".

Een succesvol participatieproject heeft altijd een projectleider als boegbeeld. Het boegbeeld fungeert als visitekaartje en is degene die staat voor het project en dus missie en visie van het project uitdraagt. Een participatieproject is immers altijd bezig om de maatschappelijke component van het project goed uit te venten. Een goede projectleider vraagt aandacht voor het participatieproject. Estinea maakt hiervoor gebruik van de methodiek kwartiermaken.

Kwartiermakers

Bij Estinea hebben een aantal begeleiders de aanvullende taak van kwartiermaker. Deze (tijdelijke) taak houdt in:

- Het voorbereiden, vernieuwen en organiseren van de rol en taak van Estinea in het sociale domein in de gemeenten waar Estinea actief is (Wmo en Participatiewet).
- Het als wegbereider opzetten en uitvoeren van participatieprojecten.
- Het zich in de praktijk goed voorbereiden op het nieuwe speelveld in het sociale domein en de relatie met de gemeente en lokale partners, met name door netwerkvaardigheden te ontwikkelen en toe te passen en door het inspelen op kansen in het sociale domein (ondernemerschap).

Naast het helder maken van je plek in de markt, check je ook of de richting van je project past in een bredere context. Met andere woorden stel jezelf de vraag: "Hoort mijn project thuis in participeren naar vermogen, leren naar vermogen of werken naar vermogen?".

2.4 Maak een plan

Met een goed idee en de nodige energie denk je wellicht al snel "laten we maar gewoon beginnen". Estinea heeft geleerd om van "idee" via "plan" naar "uitvoering" te gaan. De voorbereiding en uitvoering kunnen daarmee beter gestuurd worden. Ook kan er bij eventuele afwijkingen sneller worden bijgestuurd. Een plan zorgt voor totaaloverzicht en helpt met het nemen van de juiste stappen om van het goede idee tot een goed werkend project te komen. Ook vormt een plan een basis voor eventuele financiering.

Focus is cruciaal

De basis van het plan is al gelegd bij het doorlopen van de vorige stappen. Het aanbrenen van de focus is cruciaal om tot een gedegen plan te komen. Voor de goede orde: een plan kan bestaan uit slechts enkele A4-tjes, dus maak het niet groter dan nodig. Belangrijk is dat de doelgroepen snappen waar het om gaat.

Verder kritisch doorlichten

Bij het uitwerken van een plan is het kritisch doorlichten van je idee een belangrijke vereiste. Een goede manier om de omgeving waarin het project zich af gaat spelen goed in kaart te brengen, is het maken van een sterke-zwakte-kansen-bedreigingen analyse. Wat doe je goed? Wat kun je verbeteren? En hoe speel je in op externe factoren die het succes kunnen bedreigen? Een ander belangrijke vereiste is een goed verdienmodel. Een succesvol participatieproject is financieel gezond. Cruciaal om je goede idee succesvol te maken is dan ook het in kaart brengen van de kosten en de baten. Niet lang geleden werkten participatieprojecten in de opstartfase vaak met slechts één of hooguit twee geldstromen. Dit was vaak een zorg- of gemeentelijke financiering in combinatie met een fondssubsidie. Inmiddels is de trend dat er meer combinaties nodig zijn om de totale kosten van een project te dekken.

Betrekken participatiedoelgroep

Een participatieproject beginnen zonder de doelgroep te betrekken is als het paard achter de wagen spannen. De hoofddoelstelling van het project bepaalt in welke vorm dit gebeurt. Bij een doe-project staat participatie voorop. In de huidige Wmo-ontwikkelingen staat participatie van sociaal kwetsbare personen prominent op de agenda. Maar ook een succesvol leerwerkproject integreert betrokkenheid van de doelgroep. Zo sluit Estinea bijvoorbeeld heel bewust aan bij het niveau van mensen met een ondersteuningsvraag.

Het wordt steeds duidelijker dat projecten waarbij mensen met een ondersteuningsvraag zelf initiator en organisator zijn, meer ruimte scheppen voor het ontwikkelen van competenties en zelfvertrouwen. Daardoor wordt het proces van zelfversterking bevorderd. Die projecten hebben meer draagvlak bij de mensen met een ondersteuningsvraag en zijn ook duurzamer. Door het zelf te doen komt kennis, ervaring en motivatie vrij die mensen in zich hebben. Bij hiërarchisch gestuurde projecten wordt hier geen beroep op gedaan en worden deze aspecten ernstig verwaarloosd.

Door de uitdaging om ervaring, kennis en kracht in te zetten en te gebruiken zijn mensen trotse mede-eigenaar van de activiteiten waar ze aan deelnemen. Burgerinitiatief is tegenwoordig "hot", ook voor mensen met een ondersteuningsvraag. Deelnemers zelf geven aan de hand van wensen en mogelijkheden aan wat ze willen gaan doen en de professionals ondersteunen. Een burgerinitiatief komt het beste tot zijn recht als het lokaal opgepakt en ondersteund kan worden. Estinea heeft ervaren dat de zelfsturingsfilosofie die de organisatie hanteert en heeft ingebed in haar organisatie, hiervoor een prima basis is.

2.5 Kom tot actie

Eindelijk, je mag in actie! Je hebt een goed idee en de focus heb je aangebracht. Je hebt een en ander getoetst en je hebt een kernachtig plan. En nu beginnen. Maar waar begin je mee?

- Zorg voor de juiste deskundigen c.q. sponsors om het project te starten en maak een stappenplan.
- Zorg voor je pitch (je eigen verhaal van één minuut waarmee je je plan kort, kernachtig en onderscheidend neerzet) en ga netwerken, ga de boer op.
- Voer het plan uit, leer en stel bij. Houd het in eerste instantie klein, zorg dat er snel wat resultaat te zien is. Dit trekt.
- Gebruik social media voor de verdere uitbouw/lancering.
- Gebruik sponsors of belangrijke personen voor de verdere promotie en bouw gestaag verder.

2.6 Borg

Participatie is in! Zorg ervoor dat het ook iets van jouw organisatie wordt. Het belang van participatie van Nederlanders staat hoog op de politieke agenda. Kansen dus, voor jou met je ideeën! Start je een participatieproject dan is het belangrijk dat je het project zo vormgeeft dat het past in de toekomstige ontwikkelingen op participatiegebied. De ontwikkelingen nog eens kort op een rijtje:

- **Maatschappelijk ontwikkelingen**
Nederland vergrijsd in een rap tempo. Nederland realiseert zich dat de arbeidsparticipatie van mensen erg belangrijk is om het welvaartsniveau op peil te houden en de kosten van de vergrijzing te kunnen blijven dragen. Maar nog belangrijker: arbeidsparticipatie is de gemakkelijkste manier om mee te doen in de samenleving! Voor het starten van een participatieproject zijn dit daarmee twee mooie redenen om verder op door te bouwen.

- **Verschuivingen in de regie**

De regie op de uitvoering van de wetgeving waarmee je als participatieproject te maken hebt, is aan het verschuiven. De gemeente speelt een steeds grotere rol. Voor een participatieproject is dit een positieve ontwikkeling. Je hebt met minder partijen te maken dan voorheen het geval was! Daarbij nemen gemeenten het gevoerde beleid niet één op één over. Ze zoeken naar nieuwe vormen die aansluiten bij de specifieke wensen van hun eigen gemeente. Hier liggen jouw kansen!

- **Wetgeving**

Per 1 januari 2013 wordt de arbeidsparticipatie voor mensen met een ondersteuningsvraag voor een groot deel verankerd in de Wet werken naar vermogen (Wwv). Voor het starten van een werkproject krijg je dus met deze nieuwe wet te maken. Burgerparticipatie voor mensen met een ondersteuningsvraag is voor een groot deel verankerd in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Deze wet stuurt aan op een actieve deelname van burgers in de samenleving. Wordt iemand daarin belemmerd door bijvoorbeeld een handicap, dan kan de Wmo compensatiemiddelen ter beschikking stellen. De Wmo is geen recht op zorg. Een "doe-participatieproject" zal zeker verbinding moeten maken met de Wmo.

- **Effecten meten**

Met de geschetste bewegingen in de samenleving wordt het steeds belangrijker dat je de toegevoegde waarde die je project biedt, aan de samenleving kunt aantonen. In veel gemeenten en ook door het UWV wordt hiervoor in het kader van activering en re-integratie gewerkt met de participatieladder (is al kort toegelicht, zie 1.2).

- **Maatschappelijk verantwoord ondernemen**

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo) is een trend waar je als participatieproject mee te maken hebt. Mvo, duurzaam ondernemen of maatschappelijk ondernemen, is een vorm van ondernemen gericht op economische prestaties (profit), met respect voor de sociale kant (people), binnen de ecologische randvoorwaarden (planet): de triple-P-benadering. Bij maatschappelijk verantwoord ondernemen gaat het om het vinden van een balans tussen people, planet en profit. Vaak blijkt dat deze balans leidt tot betere resultaten voor zowel het bedrijf als de samenleving.

3. Tools

Naast het stappenplan geven onderstaande gereedschappen, de tools, je de handvatten om een participatietraject succesvol (door) te ontwikkelen.

3.1 QuickScan participatie

Met deze tool krijg je inzicht in hoe je er voor staat.

Hoe werkt het?

Een QuickScan is een instrument dat snel een indicatie geeft van de stand van zaken in je bedrijf/organisatie op het gebied van participatie. Met de resultaten van de scan in de hand, kun je aan de slag om in jouw bedrijf/organisatie (meer) participatie een goede basis te geven. Een QuickScan op het gebied van participatie moet vooral vragen stellen over de mate van participatie van je onderneming, de omgeving en de diensten/producten en de manier waarop je als onderneming doelen wilt realiseren.

De vragen die bij deze QuickScan horen zijn:

1. Is er een visie, een strategie en/of participatiebeleid? Welke doelen worden nagestreefd?
2. Hoe ziet de eigen organisatie en de omgeving van de organisatie er uit?
3. Hoe realiseer je participatie? Hoe veranker je participatie in het bedrijf? Is er een besef van maatschappelijke betrokkenheid en drive bij management/directie om participatiedoelen ook echt waar te maken? Is er een goed idee, een juiste formule? Ligt er een programma of een concreet plan van aanpak?
4. Wat moet het resultaat zijn?
5. Hoe meet je en/of stuur je bij?

3.2 Netwerken

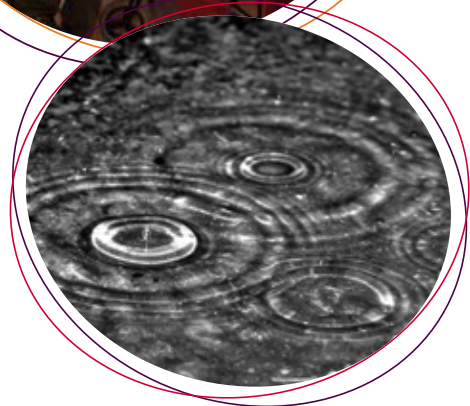
Netwerken is als het werpen van een kiezelsteentje in een vijver of regendruppels in een plas water. Na de plons ontstaan er steeds wijder wordende kringen in het water. Die kringen leiden vervolgens weer tot nieuwe kringen. Op dezelfde manier bouw je met netwerken nieuwe relaties op of bestaande uit. De kring wordt steeds groter. Netwerken wordt steeds meer de manier om opdrachten te realiseren of samenwerking te zoeken.

Netwerken is het -offline en online- leggen en onderhouden van contacten die je verder kunnen helpen. Een netwerk is er niet alleen voor jou, het is de bedoeling dat ook de ander er wijzer van wordt. Netwerken is geven en nemen. De basis van een goed netwerk is vertrouwen. Het doel is het delen van informatie, contacten of diensten om in dit geval mensen met een ondersteuningsvraag te laten participeren. Belangrijk is dat je je netwerk opbouwt en onderhoudt.

Hoe doe je dat?

Je kunt goed netwerken door de volgende stappen te doorlopen:

1. Zorg voor een plan voordat je op pad gaat. Bedenk eerst wat je wilt vertellen.
2. Maak een overzicht van je huidige netwerk en dat van de persoon/personen met een ondersteuningsvraag.
3. Zoek contact met mensen in je netwerk en vraag om introducties (dit vergemakkelijkt het leggen van contacten).
4. Vergroot vervolgens hierdoor je netwerk.
5. Onderhoud je netwerk.

- **Ad 1: Bedenk eerst wat je wilt vertellen aan je netwerk**

Kun je duidelijk uitleggen wie je bent, wat je wilt en voor welk probleem je een oplossing hebt of juist zoekt? Dan kunnen de mensen in jouw netwerk je beter helpen bij het vinden van samenwerkingspartners.

Belangrijk is om hierbij de stap naar de persoon/personen met een ondersteuningsvraag te maken: Wie is de persoon met een ondersteuningsvraag? Waar is hij/zij goed in? In wat voor een bedrijf of organisatie wil hij/zij werken? In welke branches of sectoren wil hij/zij werken? Welke functie wil/kan de hij/zij vervullen? Met de antwoorden op deze vragen heb je een beeld van wie de persoon met een ondersteuningsvraag is en wat hij/zij wil. Met dit overzicht kun je doelgericht op pad.

- **Ad 2: Maak een overzicht van je huidige netwerk en dat van de persoon met een ondersteuningsvraag**

Je weet hoe je jezelf en de persoon met een ondersteuningsvraag wilt presenteren aan mensen in je netwerk. Bedenk nu wie je in je netwerk om hulp wilt vragen. Hiervoor maak je een duidelijk overzicht van de mensen in je netwerk. Je netwerk bestaat uit vier groepen:

1. Je persoonlijke netwerk: je vrienden, familie en kennissen.
2. Je professionele netwerk: mensen die je (hebt) ontmoet op het werk, bijeenkomsten, trainingen, opleidingen en congressen. Denk aan (oud)collega's, leidinggevendenden, studiegenoten en mentoren.
3. Het persoonlijke netwerk van de mensen met een ondersteuningsvraag.
4. Het professionele netwerk van de mensen met een ondersteuningsvraag.

- **Ad 3: Zoek contact met mensen in je netwerk**

Je hebt nu een duidelijk overzicht van de mensen in je netwerk en dat van de persoon/personen met een ondersteuningsvraag. Nu is het moment gekomen om contact op te nemen met deze mensen. Een warme introductie vergemakkelijkt het leggen van contacten. Bedenk vooraf goed wat je wilt weten van die persoon. Wat kunnen deze contacten voor jou en/of de persoon/personen met een ondersteuningsvraag betekenen? Wees duidelijk in wat je zoekt en wat je te bieden hebt en vooral waarom je het doet. Je zult zien dat dit krachten vrijmaakt en angsten overwint.

- **Ad 4: Vergroot je netwerk**

Nieuwe contacten ontmoet je overal. Op verjaardagen, bij de sportclub, tijdens evenementen, via sociaal media. Mensen vinden het leuk om met hun kennis anderen te helpen. Dus vertel aan mensen dat je samenwerking zoekt. Misschien kunnen ze je wel helpen. Of kennen zij weer mensen die je kunnen helpen. Wees hier ondernemend in "durf" nieuwe mensen te ontmoeten. Je zult eerst tijd en energie in dit contact moeten stoppen voordat je tot een mogelijke samenwerking kunt komen. Zeven tips om je netwerk te vergroten:

1. Via de sportclub, leesclub, etc.
2. Doe mee met buurtactiviteiten.
3. Investeer tijd en toon interesse in organisaties of bedrijven die iets voor je kunnen betekenen of andersom.
4. Treed op als sponsor door diensten, materiaal of geld beschikbaar te stellen voor evenementen van de ander.
5. Soms kan samenwerken leiden tot samen ondernemen. Bijvoorbeeld op het gebied waar gemeenschappelijke belangen liggen. Je nodigt elkaar uit om van elkaars netwerk lid te worden.
6. Gebruik social media zoals Twitter en LinkedIn.
7. Bezoek netwerkbijeenkomsten.

- **Ad 5: Onderhoud je netwerk**

Je bent er bijna. Je hebt zoveel moeite gedaan. Onderhoud de contacten dan ook! Je zult merken dat het makkelijker naarmate je het vaker doet. En nogmaals de belangrijkste drijfveer is zorgen dat mensen met een ondersteuningsvraag kunnen participeren.

Tot slot nog een aantal handige tips voor als je gaat netwerken.

1. Netwerken is geven en nemen. Denk niet alleen aan jezelf maar denk ook mee met de ander.
2. Blijf jezelf. Doen alsof werkt niet. Mensen voelen het wanneer je niet eerlijk bent of wanneer een contact niet 'natuurlijk' loopt.
3. Blijf geduldig. Niet elk contact levert iets op.
4. Stel je actief op. Blijf niet bescheiden afwachten, stel vragen en vertel over jezelf. Maar luister ook aandachtig naar de ander.
5. Bedank mensen die je een tip hebben gegeven. En laat altijd weten wat je met de tip hebt gedaan. Ook als de tip je geen samenwerking heeft opgeleverd. Maar bied mensen zelf ook wat aan!
6. Blijf contact houden met je netwerk. Laat ook iets van je horen wanneer je een andere samenwerkingspartner hebt gevonden. Informeer regelmatig hoe het met ze gaat zonder dat je iets van hen wilt.

De foto van de regendruppels bij de introductie van deze tool staat letterlijk voor de manier waarop Estinea samen met mensen met een beperking hun netwerk vergroot en waarborgt. Begeleiders begeleiden cliënten in hun contact met anderen (de kring in het water) en dit contact breidt zich uit door bijvoorbeeld het netwerk van die andere ook voor te stellen aan de cliënt of om eventueel iets samen te organiseren. Begeleiders van Estinea betrekken ouders, familie, buurt, collega's en andere contacten actief bij het leven van de cliënt. Zodat een eigen plek in de samenleving gewaarborgd wordt. De cliënt is dan onderdeel van al die kringen in het water.

3.3 Samenwerken: bouwen van co-creaties

Wanneer je een samenwerkingspartner in je netwerk hebt gevonden en deze aan de persoon/personen met een ondersteuningsvraag hebt kunnen koppelen, is er sprake van participatie. En ook al lijken het wellicht kleine stapjes voor de één - denk bijvoorbeeld aan iemand die samen met de buurman één keer in de week de hond uitlaat of de ramen wast bij een buurvrouw - voor de ander kan het van grote waarde zijn. En vergeet niet dat participatie altijd in beweging is!

Wanneer de samenwerking tot stand is gekomen, blijft het belangrijk om de gezamenlijke doelen regelmatig te evalueren (leg dit ook vast) en deze bij te stellen waar nodig. Blijf in contact met elkaar en blijf communiceren! Kernwoorden hierbij zijn:

- mogelijkheden zien;
- zoeken in netwerk;
- creatief denken;
- krachten bundelen;
- maatwerk bieden;
- balans houden.

Een goede samenwerking met anderen kan alleen ontstaan als de betrokken partijen kansen zien. Als er voor beide partijen een win-win situatie ontstaat. En realiseer je dat deze samenwerking ook binnen een bestaande setting plaats kan vinden.

Kernwaarden als houvast

Bij Estinea biedt het werken vanuit kernwaarden houvast. Ook bij het zoeken en aangaan van samenwerking met anderen. Deze kernwaarden zijn:

- **Eigen regie**

Mensen met een beperking en hun familie hebben zoveel mogelijk zelf de regie en maken individuele keuzes. Wij ondersteunen hen bij het maken van die keuzes.

Familie/vertegenwoordigers worden hier expliciet bij betrokken. Afspraken leggen we vast in het ondersteuningsplan. Zelfsturing levert een belangrijke bijdrage aan het versterken van de eigen regie. Medewerkers hebben de verantwoordelijkheid en de regelruimte om zelf afspraken te maken en kunnen daarmee betere ondersteuning bieden.

Begeleiders vragen cliënten in de ondersteuningsgesprekken naar hun wensen op het gebied van participatie. Begeleiders kijken en informeren in hun netwerk naar bedrijven/mogelijkheden voor plekken die geschikt zijn voor cliënten. Cliënten worden vervolgens actief betrokken in de mogelijkheden die er zijn.

- **Midden in de samenleving**

Iedereen kan meedoen in de maatschappij. Daar gaan we voor. Maar meedoen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Sommige mensen hebben blijvend en intensieve ondersteuning nodig om mee te kunnen doen. Anderen hebben een steuntje in de rug nodig om grip te krijgen op hun leven, tijdelijk of voor langere tijd. Wij helpen mensen met een beperking verder, zodat zij optimaal kunnen functioneren en participeren in de samenleving. Onze medewerkers staan en werken ook midden in de samenleving. Ze zoeken de verbinding in wijken en buurten, en brengen mensen met en zonder beperking met elkaar in contact zodat ze iets voor elkaar kunnen betekenen.

Het meedoen in de uitvoering van taken – een helpende hand bieden – en het meewerken in of voor bedrijven betekent dat de mensen met een beperking die ondersteuning van Estinea krijgen letterlijk midden in de samenleving staan. Het levert hen waardevolle, nieuwe contacten buiten de “zorg-setting” op.

- **Vakmanschap**

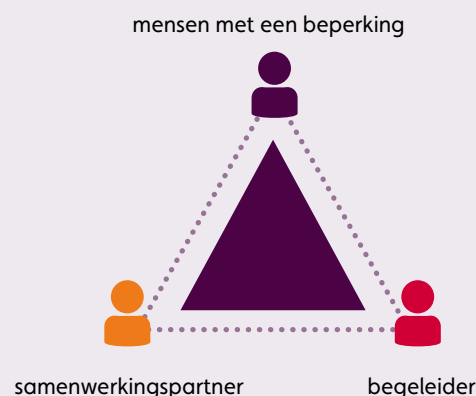
We doen waar we specialist in zijn: ondersteuning en begeleiding bieden aan mensen met een beperking. Daar is vakmanschap voor nodig. Onze professionals zijn deskundig en betrouwbaar. Ze hebben vakinhoudelijke expertise en werken methodisch. Daarbij hebben ze oog voor individuele vragen en behoeften: ze gaan echt in gesprek en nemen initiatieven om kansen te creëren om meedoen in de samenleving mogelijk te maken.

Het ontwikkelen en opdoen van (nieuwe) vaardigheden van mensen met een beperking gebeurt in de praktijk. Dit biedt hen de kans zich in praktische zin te bekwamen. Je leert en het is voor iets dat direct ingezet wordt, dat geeft een positieve impuls om verder te willen ontwikkelen.

- **Oprechte aandacht**

We werken aan een duurzame relatie tussen de cliënt, zijn familie en de professional. Die relatie staat centraal en is vóór alles mensgericht. In het persoonlijke contact van mens tot mens krijgt de ondersteuning vorm en betekenis. Dit vraagt om oprechte aandacht voor de ander. We zijn voortdurend in gesprek met de cliënt en zijn netwerk, en sluiten aan bij de vragen, wensen en behoeften. We bespreken regelmatig of we op de goede weg zitten en hebben oog voor persoonlijke ontwikkelingsmogelijkheden.

Het uitwerken van de samenwerking tot een plek om te participeren in de maatschappij kan alleen een succes worden als dit met oprechte aandacht gedaan wordt door alle partijen. Gesprekken met elkaar houden over doelen, termijnen en evaluatie helpen om dit te blijven volgen. Het is een driehoek waarbij alle partijen belangrijk zijn:

3.3.1 Estinea's visie op werk en activiteiten: de participatieladder

Vanuit de visie en missie hecht Estinea van nature grote waarde aan het bouwen van solide co-creaties die echt van meerwaarde zijn voor mensen met een beperking én voor de andere betrokken organisaties en/of burgers. Vanuit de visie van Estinea gelden bij het ontwikkelen en (uit)bouwen van participatieprojecten de volgende uitgangspunten:

- De participatieladder is het uitgangspunt. Zo hoog mogelijk op de participatieladder komen van de individuele cliënt is het doel, waarbij voor iedereen een zorgvuldige inschatting gemaakt wordt over wat daadwerkelijk kan, om overschatting en negatieve ervaringen te voorkomen. Leren en ontwikkelen zijn hierbij van groot belang
- Werken en activiteiten kleinschalig en midden in de samenleving. We sluiten hierbij zoveel mogelijk aan bij bestaande activiteiten in de samenleving, en streven naar nuttig werk met een maatschappelijke waarde.
- Zoeken naar werk en activiteiten aanbod, passend bij de vraag, behoefte en mogelijkheden van de cliënt.
- Gewoon waar mogelijk, bijzonder waar nodig.
- Iedereen met een beperking kan gebruik maken van werk en activiteiten, mits er financiering is en de aanvraag aansluit bij onze mogelijkheden.
- De ontwikkeling van de cliënten staat hierbij voorop, uitgaan van de talenten en niet van de beperkingen. Hierbij gaat het belang van de individuele cliënt voor op dat van de groep.

De vertaling van de participatieladder naar het aanbod van Estinea op het gebied van werk- en activiteiten is als volgt:

- 6 **Betaald werk**, dit is het doel van de ondersteuning die Estinea biedt aan mensen met een beperking. Op het moment dat een betaalde arbeidsrelatie ontstaat tussen Estinea en deze persoon is er geen sprake meer van ondersteuning. Deze persoon is dan werknemer geworden. Dit doen wij in samenwerking met de a.t. groep (zie kader hieronder).
- 5 **Betaald werk met ondersteuning**: participatiecoach Estinea bemiddelt en ondersteunt. Financiering vanuit participatiewet en/of UWV. Ook dit doen wij in samenwerking met de a.t. groep.
- 4 **Onbetaald werk**: Hierbij gaat het om begeleid zelfstandig werken. Een participatiecoach van Estinea bemiddelt en ondersteunt minimaal eens per zes weken.
- 3 **Deelname aan de georganiseerde activiteiten**. Hieronder vallen:
  1. Participatieproject; groep van gemiddeld acht mensen met een beperking werkt in een regulier bedrijf.
  2. Bedrijf van Estinea (Top Art of Katoen (horeca)). Uitgangspunt hierbij is dat Estinea de ondersteuning aan mensen met een beperking verzorgt, de inhoudelijke kant ligt bij andere medewerkers (al dan niet betaald door Estinea).
  3. Werk- en activiteitenlocatie (dagbesteding en arbeidsmatige dagbesteding).
- 2 **Sociale contacten buitenshuis**, zoals vrijetijdsbesteding, sport en de inzet van vrijwilligers om activiteiten en contacten buitenshuis voor mensen met een beperking mogelijk te maken. Ook het binnenhalen van vrijwilligers binnen de activiteitenlocatie voor bijvoorbeeld belevingsgerichte activiteiten valt hieronder.
- 1 **Geïsoleerd**, de persoon met een beperking heeft alleen contacten met huisgenoten. Doel is dan altijd om in ieder geval door te stijgen naar trede 2, bijvoorbeeld door inzet van vrijwilligers.

Op dit moment is het aanbod van Estinea van trede 1 tot en met 4 van de participatieladder. Wanneer mensen met een beperking door kunnen stromen naar trede 5 en 6, dan wordt voor de concrete uitvoering samengewerkt met de a.t. groep. Dit is een bureau op het gebied van re-integratie en jobcoaching voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De a.t. groep sluit goed bij Estinea aan en zet haar kwaliteiten in door de mensen te bewegen naar betaald werk en vervolgens te waarborgen dat ze de baan behouden.

Meer kansen

Bij het tekenen van de samenwerkingsovereenkomst in december 2014 gaven Beatrijs van Riessen (Raad van Bestuur Estinea) en Merijn van Gorkum (directeur a.t. groep) samen aan:

'Het volledige profiel van mensen met ondersteuningsvragen wordt in kaart gebracht en daardoor kan samen toegewerkt worden naar meer zelfstandigheid op het gebied van werk, zorg en wonen. We verwachten veel van elkaar te leren, maar we hopen vooral dat mensen met een beperking op deze manier meer kansen krijgen om zich te ontwikkelen en er op die manier mooie resultaten worden geboekt. Beide partijen hebben elkaar gevonden in hun visie over de combinatie van zorg en werk.'

4. Initiatieven en Ervaringen

Na de informatie over het stappenplan en de beschrijving van de tools delen we graag de door Estinea, en binnen gemeente Berkelland, ontwikkelde initiatieven en opgedane ervaringen.

4.1 Initiatieven

De initiatieven die we in gemeente Berkelland met een breed scala aan samenwerkingspartners hebben ontwikkeld, zijn ingedeeld in een aantal leerlijnen. Deze leerlijnen hebben geholpen bij het vinden van een goede match tussen cliënten en mogelijke participatieplekken. De leerlijnen zijn 1) onderhoud en groen, 2) dierv verzorging, 3) kunst en cultuur, 4) horeca/facilitair/wijkcentrum en 5) verkoop/magazijn/in- en verpakkingswerkzaamheden.

1. Onderhoud en groen

Binnen gemeente Berkelland is een nieuwe samenwerking ontwikkeld met Hof van Eckberge, een zakelijke evenementenlocatie en speelparadijs met kinderboerderij. Een groep van tien mensen met een beperking werkt hier, samen met één begeleider. Zij verrichten ondersteunende werkzaamheden: schoffelen, vegen en blad harken, het onderhouden van de parkeerplaatsen en terrassen. Bij minder mooi of koud weer vind je de groep in het restaurant waar ze helpen met de schoonmaak, emballage, folders vouwen en voerzakjes maken voor de mini ZOO.

2. Dierv verzorging

De dieren van het verzorgingscentrum de Meergaarden in Eibergen worden verzorgd door cliënten vanuit Estinea. Iedere werkdag worden de dieren door hen gevoerd en een keer per week maken zij het dierenverblijf schoon.

3. Kunst en cultuur

Binnen deze leerlijn zijn een aantal verschillende voorbeelden van participatie te benoemen:

- **Openluchttheater Eibergen**

Met het Openluchttheater Eibergen is een samenwerking op gang gekomen. Het is een samenwerking die afhankelijk is van zowel het seizoen als van het theaterprogramma. Daarmee biedt het ook verschillende mogelijkheden op het gebied van participatie.

- **Festival op (de) Maat**

In september 2014 vond het Festival op (de) Maat plaats. Dit is een dag met een gevarieerd muziekprogramma voor mensen met én zonder een beperking. Naast een muziekpodium is er ook een Belevenisweide met straattheater en doe-activiteiten.

Cliënten waren actief betrokken bij dit festival. Zowel vooraf in de voorbereidingen, het maken van versieringen, als ook tijdens het festival zelf. Zij hielpen op de dag zelf met drinken inschenken, munten verkopen, folders uitdelen, acteren en schoonmaakwerkzaamheden. De voorbereidingen voor een nieuwe editie in 2015 en de daarbij behorende samenwerking zijn alweer in volle gang.

In de zomermaanden bieden andere festivals en concerten in het Openluchttheater voor verschillende cliënten soortgelijke mogelijkheden qua werkzaamheden.

- **Werkzaamheden rondom het theater zelf**

Structureel werkt er wekelijks één cliënt in het Openluchttheater. Op dit moment, voorjaar van 2015, is men druk met het vervangen van de tribunes. Zijn hulp hierbij is erg welkom.

- **Galerie de Weemhof**

Vanuit de kunstwerkplaats in Borculo gaat er wekelijks een cliënt naar de galerie de Weemhof, ook in Borculo. Hij verricht hier werkzaamheden in de keuken en assisteert bij het ophangen van schilderijen. Een mooi voorbeeld van een kleine vorm van participatie dat wel degelijk een win-win situatie oplevert voor alle partijen.

- **Kunstkring BArt**

Ook is een samenwerking ontstaan met kunstkring BArt (Berkelland Artkring). Dit is een groep kunstenaars die aan Top Art ondersteuning biedt bij de kunstuitleen/-verkoop van door cliënten gemaakte kunst. Ook zijn gezamenlijk exposities van door cliënten gemaakte kunstwerken georganiseerd. Zo was de expositie in het gemeenschapshuis De Huve in Eibergen met veel bezoekers een succes. De samenwerking heeft ook geleid tot een expositie in Doetinchem bij zorgcentrum Croonemate van stichting Markenheem. Tot slot verzorgt BArt diverse workshops voor mensen met een beperking. Daarvoor in de plaats biedt Estinea BArt ruimtes aan om workshops te geven voor hun eigen kunstkring.

4 Horeca/facilitair/wijkcentrum

Ook binnen deze leerlijn zijn weer verschillende vormen van samenwerking ontstaan:

- **De Huve**

De samenwerking met gemeenschapshuis De Huve in Eibergen varieert van het door cliënten maken van kruidkoek of soep voor de 'koffie-in of lunch-in' tot het schenken en serveren van de koffie of het wegbrengen van het glas naar de glasbak. De diverse werkzaamheden worden iedere week steeds door vier verschillende cliënten opgepakt.

- **Basisscholen**

Een mooie samenwerking loopt met de basisscholen Op d'n Esch en Menno ter Braak, beiden in Eibergen.

Leerlingen van de Menno ter Braak-school lezen cliënten één keer in de veertien dagen voor. Zij genieten hier volop van en voor de leerlingen is het goed om voor te lezen. Dit bevordert het zelfvertrouwen van de leerlingen en vergroot hun vaardigheden met lezen. Tegelijkertijd draagt het bij aan hun sociale vaardigheden ten opzichte van mensen met een beperking.

Leerlingen van basisschool Op d'n Esch knutselen één keer in de veertien dagen samen met de cliënten. Ook hierin is het onderlinge contact met elkaar van grote toegevoegde waarde.

- **J.W. Andriessenhuis, Careaz**

Eén maal per maand gaat een cliënt met een vrijwilliger van het woonzorgcentrum J.W. Andriessenhuis van Careaz mee om spullen bij een andere locatie in de regio te bezorgen of op te halen. Verder werkt hij dagelijks in het Grand Café van het J.W. Andriessenhuis. Hij verricht hier hand- en spandiensten zoals vegen, afwassen, prullenbakken legen en het verpakken van etenswaren.

Het woonzorgcentrum biedt verder de mogelijkheid aan cliënten om mee te draaien in de ondersteuning van de brei- en haakclub van de bewoners van het zorgcentrum.

5 Verkoop/magazijn/in- en verpakkingswerkzaamheden

Onder deze leerlijn vallen verschillende participatietrajecten:

- **Lokale ondernemers**

Regelmatig komt het voor dat lokale ondernemers zoals Hof van Eckberge en de lokale bloemist cliënten bij Estinea benaderen voor werkzaamheden zoals folders vouwen of kaartjes snijden. Een ander mooi voorbeeld is het inpakken van bonbons van Bakery Zone die bestemd zijn voor luchtvaartcatering.

- **Kringloop Aktief groep Groenlo**

Kringloop Aktief uit Groenlo en de Top Art winkel van Estinea in Eibergen hebben de handen ineen geslagen. Top Art verkoopt vanaf nu tweedehandskinderkleding in Eibergen en de kringloopwinkel in Groenlo verkoopt door cliënten zelfgemaakte producten in haar eigen winkel. In Eibergen wordt de kinderkleding daarbij eerst door cliënten zorgvuldig gewassen, gestreken en wanneer nodig versteld.

4.2 Ervaringen

Naast het overzicht van alle geslaagde initiatieven delen we als Estinea natuurlijk ook graag onze ervaringen.

Via plan naar uitvoering

Eén van de belangrijkste lessen die we hebben geleerd, is om van idee via plan naar uitvoering te gaan. Het plan geeft richting en houvast en biedt overzicht voor wat betreft de te nemen stappen.

Opwaartse spiraal

Daarnaast heeft Estinea haar organisatievisie bijgesteld naar aanleiding van haar participatie-ervaringen. We startten met het ontwikkelen van een visie op het gebied van werk- en activiteiten en het organiseren van kleine losse initiatieven. Het vervolgens scherper definiëren van resultaten en het integreren van initiatieven leidde uiteindelijk mede tot een bijstelling van de organisatievisie en het jaarplan. Estinea heeft hiermee een opwaartse spiraal gecreëerd, voor haarzelf en voor de mensen met een beperking die zij ondersteunt. Op dit moment ligt de vraag voor wat nog meer nodig is en hoe dit vormgegeven kan worden.

Groot zijn in klein denken

Door klein te denken en naar mogelijkheden in kleine dingen te zoeken, zijn er in toenemende mate nieuwe samenwerkingen ontstaan. Deze zijn waardevol voor zowel de mensen met een beperking als voor de maatschappelijke omgeving. Door steeds met elkaar in gesprek te blijven heeft Estinea bestaande samenwerkingen verder kunnen uitbouwen. Nieuwe samenwerkingen zijn gevonden met scholen in de regio, voornamelijk scholen voor regulier voortgezet en voortgezet speciaal onderwijs. Leerlingen van deze scholen worden ingezet om mensen met een beperking te ondersteunen of zij volgen stage- leertrajecten binnen werkclusters/participatieprojecten van Estinea. Door de opgedane ervaringen zijn leerlijnen ontwikkeld. Deze worden op dit moment breder uitgezet. Deze leerlijnen zijn al eerder genoemd en zijn:

1. Onderhoud & Groen
2. Dierverzorging
3. Kunst & Cultuur
4. Horeca / Facilitair / Wijkcentrum
5. Verkoop / Magazijn / In- en Verpakkingswerkzaamheden (voor plaatselijke ondernemers)

De ingezette ontwikkeling in Berkelland blijft doorgaan, biedt mogelijkheden voor continuering en nog meer samenwerking met andere organisaties en onderwijsinstellingen. Het heeft een duidelijk aanjaageffect gehad. Een andere belangrijke constatering is dat de binnen Estinea ingebedde zelfsturing een belangrijke randvoorwaarde voor succes is geweest en zal blijven.

Estinea heeft in Berkelland diensten mogen aanbieden en mogen ontvangen en is daar bijzonder trots op!

4.3 Resultaten

De gerichte focus van Estinea op het (door-)ontwikkelen van succesvolle participatieprojecten in gemeente Berkelland heeft – naast deze praktische toolbox – veel opgeleverd. Voor mensen met een ondersteuningsvraag, voor de medewerkers van Estinea, voor Estinea en voor de samenwerkingspartners.

Door samen te werken aan een sterkere samenleving waarin ieder mens de kans krijgt om tot zijn recht te komen, waarin iedereen van waarde is, kwam veel energie vrij.

Voor de mensen met een beperking betekent dit:

- Drie cliënten zijn van reguliere dagbesteding naar een plek bij begeleid werken overgegaan. Dit betekent voor hen een trede omhoog op de participatieladder (van drie naar vier op de ladder).
- Tien cliënten van reguliere dagbesteding zijn als begeleid werken in een groep aan de slag gegaan bij Hof van Eckberge. Zij krijgen hier meer keuzemogelijkheden en ontwikkelingskansen, een verbreding binnen trede drie van de ladder.

- Vijftien cliënten werken in gemeenschapshuis/wijkontmoetingscentrum De Huve. Daarnaast hebben zij contact gemaakt met het Openluchttheater Eibergen voor vrijwilligersactiviteiten en participeren ze in het organiseren van het Festival op (de) Maat. De cliënten hebben wekelijks contact met kinderen van twee basisscholen in Eibergen en leerlingen van het Assink Lyceum brengen het vak zorg in het gemeenschapshuis in de praktijk. Ook is de samenwerking met voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs opgestart waardoor de cliënten bij De Huve met regelmaat stagiaires mee laten kijken en mee laten lopen bij hun werkzaamheden.
- Vijf cliënten hebben een actieve rol bij het verkoopklaar maken van de door Kringloop Aktief (Groenlo) aangeleverde kinderkleding.
- Vijf cliënten doen mee aan de tweewekelijkse workshops schilderen en klei van Kunstkring BArt en kunstenaars op persoonlijke titel. Deze workshops worden door BArt en de kunstenaars georganiseerd en zijn voor alle inwoners van gemeente Berkelland.
- Cliënten hebben samen met leden van BArt hun eigen expositie in De Huve in Eibergen ingericht met hulp van de klussendienst van welzijnsorganisatie Betula. De cliënten, BArt en Betula hebben de expositie vervolgens ook samen ingericht bij zorgcentrum Croonemate in Doetinchem.
- Zeven cliënten verzorgen inmiddels, door actief netwerken, op structurele basis in- en verpakwerkzaamheden voor lokale ondernemers uit Berkelland.

Voor medewerkers betekent dit:

Een andere manier van werken: soms meer solistisch werken. Zeker ook creatiever denken en doen. En ook: buiten de kaders denken en over bestaande grenzen heen kijken en daar mogelijkheden zien. En deze oppakken.

Wanneer deze andere manier van werken eenmaal goed op gang is gekomen, worden medewerkers enthousiast. Nieuwe competenties worden gevraagd, van zowel cliënten als van medewerkers. Werken vanuit zelfsturing biedt medewerkers de kans om meer ondernemerschap/acquisitie in praktijk te brengen. Een mooi neveneffect is bijvoorbeeld het feit dat met het Graafschap College en ouderenorganisatie Livio aan een leercarrousel wordt gewerkt. Hierbij is een substantieel deel van het onderwijs van de docent overgenomen door medewerkers van Estinea.

Voor Estinea en de samenwerkingspartners betekent dit:

- Als organisaties laten we zien en maken we mogelijk dat iedereen zichtbaar in de maatschappij meedoet. Op zijn eigen niveau. In zijn eigen tempo.
- De participatietrajecten zorgen voor een drempelverlagende werking tussen mensen met en zonder beperking.
- Door intensieve samenwerking versterken organisaties elkaars mogelijkheden.

5. Aanbevelingen

5.1 Aanbevelingen

De Participatiewet die van kracht is geworden op 1 januari 2015, moet mensen vanuit de Wajong, Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en Bijstand naar werk geleiden. Daarvoor moeten overheid, werkgevers en werknemers in tien jaar 125.000 extra banen scheppen. Dat vereist dat we anders naar bestaande functies kijken zodat meer mensen in staat zijn een zelfstandig inkomen te verdienen.

Vooral de arbeidsparticipatie van mensen met een aandoening of beperking in Nederland is laag (ongeveer 40 procent), zeker in vergelijking met die van mensen zonder beperking (80 procent). Voor een belangrijk deel heeft dat te maken met de manier waarop functies in het bedrijfsleven worden gecreëerd.

Ook op andere manieren worden werkgevers verplicht om geschikte functies te creëren. In veel gemeentelijke aanbestedingsprocedures worden bedrijven verplicht om mensen met een beperking of aandoening aan te nemen en hun werkprocessen daarop in te richten. Bedrijven die dat niet doen, maken weinig kans om de opdracht binnen te halen. De voorbeelden uit deze toolbox laten zien dat er een win-win situatie kan en moet worden gecreëerd, waarbij enerzijds de maatschappelijke noodzaak wordt gevoeld om zoveel mogelijk mensen aan de arbeidsmarkt te laten deelnemen en anderzijds de vraag van de werkgever naar (productieve) arbeid wordt beantwoord.

Gemeenten en uitvoeringsorganisaties als het UWV kunnen daarbij een motiverende rol spelen door bedrijven uit te nodigen ook mensen met een beperking of aandoening aan te nemen en bestaande functies daarop aan te passen of nieuwe te creëren. Daarmee kunnen gemeenten en UWV overigens niet volstaan: zij moeten met de bedrijven ook goede afspraken maken over de selectie van kandidaten, geen risico's overdragen, een goede begeleiding bieden en er voor zorgen dat mensen kunnen worden beloond op basis van daadwerkelijke productiviteit.

Het welslagen van de Participatiewet is kortom niet alleen een kwestie van maatschappelijk verantwoord ondernemen, maar ook van economische winstgevendheid. Mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt aannemen, moet de werkgever uiteindelijk ook gewoon geld opleveren.

Voor zover er een duidelijke toekomst kan worden voorzien, lijkt een ding duidelijk: de krimpende budgetten in alle sectoren en de decentralisatiegolf bieden nieuwe kansen. Ook op alle aanpalende terreinen is de komende jaren sprake van een budgetdaling. Een bredere aanpak is nodig.

Kijkend naar de decentralisatie van de AWBZ-begeleiding in 2013, onderdelen van de Jeugdzorg die naar gemeenten zijn gekomen, overheveling van delen van de Wajong-doelgroep, inpassing van delen van de WSW-doelgroep in het re-integratieaanbod buiten de beschermde werkplekken, is die bredere aanpak zelfs onvermijdelijk. Deze mensen kunnen ook prima ingezet worden op de plekken die wij al hebben gecreëerd en nog zullen creëren, waarbij vragen op zullen komen als "verdringing van werk" en "wie gaat dit betalen?" Dit, en ongetwijfeld nog veel meer vragen, zullen de uitdagingen zijn om met elkaar te bespreken en tot een goed vervolg te brengen!

Voor de persoon met een ondersteuningsvraag die niet de mogelijkheid heeft om hoger op de ladder te komen, is er wel de mogelijkheid om te verbreden. Deze toolbox laat de mogelijkheden zien waarop dat aangepakt is door medewerkers van Estinea. Je ziet: het volgen van een structuur loont. Je helpt daarmee niet alleen jezelf maar zeker de persoon met een ondersteuningsvraag en daarmee de maatschappij. Daarom vraagt Estinea jou met klem deel te nemen. En om samen te bouwen aan een sterkere samenleving. Samen valt er nog zoveel te winnen!

5.2 Enkele tips als samenvatting tot slot

- Formuleer (of onderzoek) een heldere visie voor je organisatie/bedrijf op dit onderwerp, wat ga je wel doen, wat niet of met wie samen.
- Zie participatie vooral als een kans om je organisatie/bedrijf te versterken en tegelijkertijd bij te dragen aan een betere wereld.
- Betrek medewerkers, mensen met een ondersteuningsvraag, ouders/verzorgende, familie bij de keuzes en de uitvoering. Participatie doe je niet alleen! Het is altijd een vorm van samenwerking.
- Inventariseer wat je organisatie/bedrijf al doet aan participatie, dit is soms al meer dan je denkt.
- Kijk naar goede praktijkvoorbeelden.
- Zorg voor draagvlak in de organisatie of binnen het bedrijf. Participatie is een reis en geen bestemming, het is daarom ook nooit af. Richt je op de groep mensen die open staan voor vernieuwing.
- Stel haalbare doelen, evalueer deze regelmatig en stel ze bij waar nodig. Dit zorgt voor draagvlak bij de medewerkers.
- Communiceer en verantwoord resultaten, zowel successen als teleurstellingen, knelpunten, dilemma's.
- Zorg ervoor dat iedereen intern goed op de hoogte is, voordat je extern communiceert.
- Neem actief deel aan netwerken rond om je organisatie, de persoon met een ondersteuningsvraag, de buurt en bedrijven in je omgeving.

Nawoord

Deze Participatie Toolbox had nooit gemaakt kunnen worden zonder de inbreng van de mensen met een beperking die Estinea ondersteunt en van de medewerkers van Estinea. Hun inbreng, praktijkervaringen en vooral hun inzet rondom het mogelijk maken 'gewoon meedoen in de samenleving en deze samen sterker maken' vormen de basis in het proces van participatie.

Herenstraat 21, 7121 DA Aalten
Postbus 248, 7120 AE Aalten

T 088 49 50 500
F 088 49 50 550

E info@estinea.nl
I www.estinea.nl